

מערכת החינוך המיוחד

סקירה תמציתית זו מוגשת לוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת לרגל תחילת עבודת הוועדה בכנסת ה-21, כחלק מסדרת מסמכי מבוא הנכתבים במרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושאי חינוך ותרבות

כתיבה: אתי וייסבלאי

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

עיצוב: דפוס הכנסת

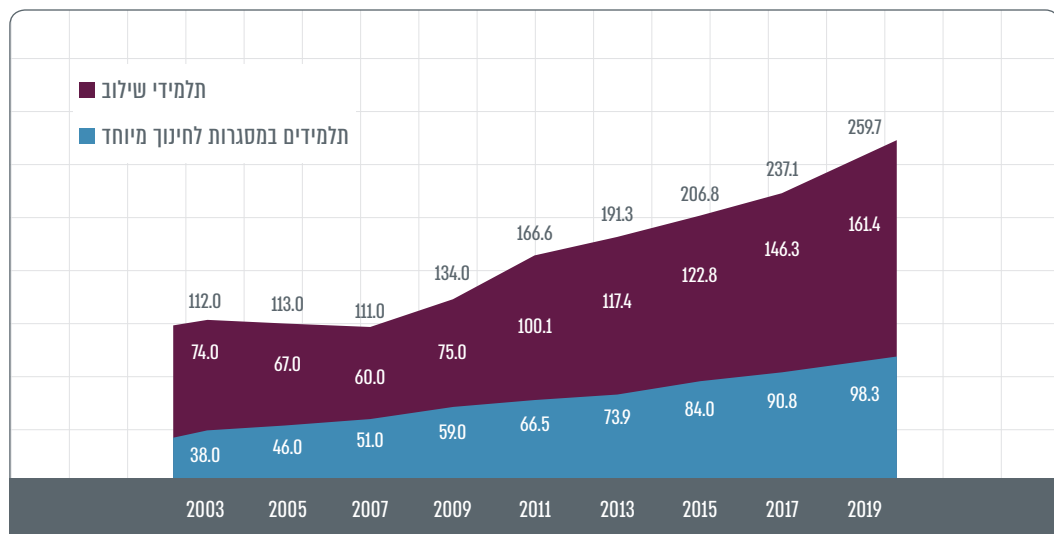
חוק חינוך מיוחד, התשמ"ח – 1988, מגדיר חינוך מיוחד כ"הוראה, לימוד וטיפול שיטתיים הניתנים לפי חוק זה לתלמיד עם צרכים מיוחדים, [...] הכול לפי צרכיו של התלמיד עם הצרכים המיוחדים". מערכת החינוך המיוחד, הפועלת מכוח החוק, מיועדת לתלמידים בני שלוש עד 21 עם מוגבלויות, נכויות וקשיים מתמשכים הנדרשים לתמיכה מוגברת, לשירותים מיוחדים ולתנאים מותאמים כדי ללמוד במערכת החינוך. בין תלמידי החינוך המיוחד:

- + תלמידים במסגרות לחינוך מיוחד;
- + תלמידים בבתי ספר ובגנים לחינוך מיוחד;
- + תלמידים בכיתות חינוך מיוחד בבתי ספר רגילים.
- + תלמידים המשולבים בכיתות רגילות (בגנים ובבתי ספר רגילים).

תלמידי החינוך המיוחד

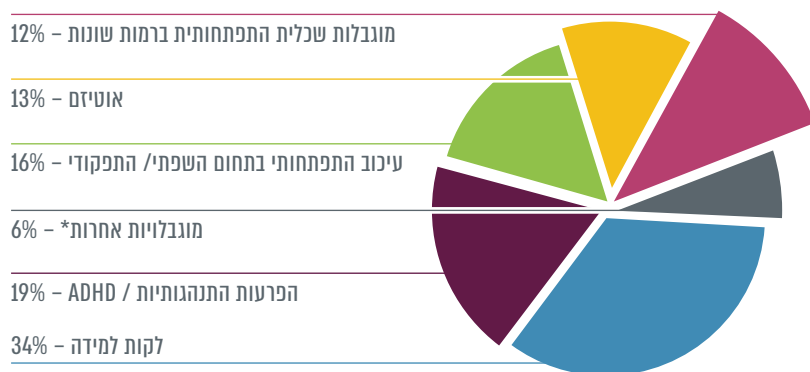
בשנת הלימודים התשע"ט (2018/19) לומדים במערכת החינוך המיוחד כ-260,000 תלמידים, מהם כ-98,000 תלמידים במסגרות חינוך מיוחד וכ-161,000 תלמידים המשולבים בכיתות רגילות. נתונים על התפתחות מערכת החינוך המיוחד מאז שנת 2003 מוצגים בתרשים שלהלן, המעיד על הגידול במערכת החינוך המיוחד בעשורים האחרונים.

תלמידים במערכת החינוך המיוחד (אלפי תלמידים), 2003 – 2019

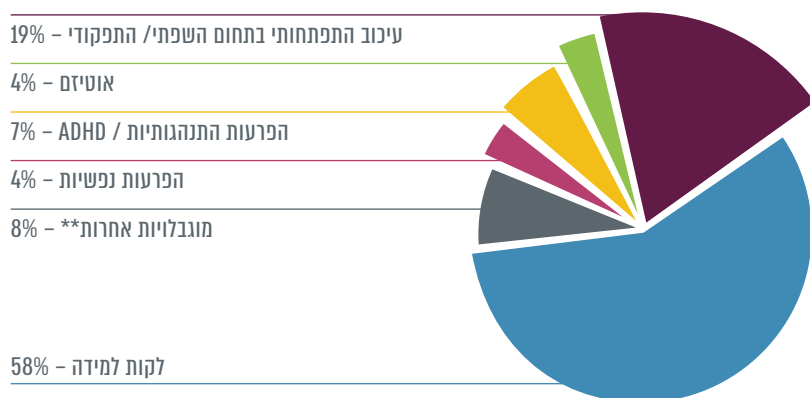
בין המוגבלויות הנפוצות בקרב תלמידי החינוך המיוחד: לקויות למידה, הפרעות התנהגותיות רגשיות (ADHD), עיכוב התפתחותי ושפתי ואוטיזם. אולם, יש הבדלים ניכרים באפיון המוגבלות של תלמידי סוגי המסלולים השונים בחינוך המיוחד, כפי שאנו רואים בתרשימים הבאים:

תלמידי חינוך מיוחד במסגרות חינוך מיוחד לפי אפיון מוגבלות, תשע"ט (2018-19)

* מוגבלויות אחרות: נכות פיזית קשה, הפרעות נפשיות, חרשות/כבדות שמיעה, עיוורון/לקות ראייה)

תלמידי שילוב לפי אפיון מוגבלות, תשע"ט (2018-19)

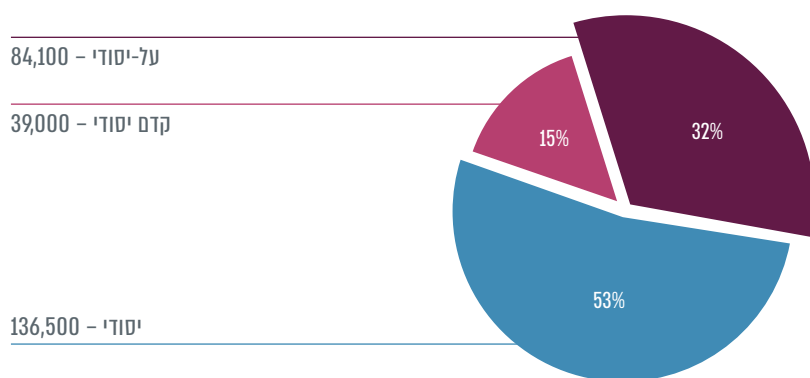
** שילוב מוגבלויות אחרות: נכות פיזית קשה, חרשות/כבדות שמיעה, עיוורון/לקות ראייה, מחלה/תסמונת נדירה ומוגבלות שכלית התפתחותית ברמות שונות.

לכ-14% מן התלמידים המשולבים בחינוך הרגיל יש מוגבלות שמוגדרת כשכיחה פחות, המזכה בשירותים מוגברים (ראו הרחבה להלן):

- + אוטיזם (6,032 תלמידים),
- + הפרעות נפשיות (5,973 תלמידים),
- + חרשות/ כבדות שמיעה (4,530 תלמידים),
- + שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה (1,825 תלמידים),
- + מחלה/תסמונת נדירה (1,951 תלמידים),
- + עיוורון/לקות ראייה (1,534 תלמידים)
- + מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית וקשה (113 תלמידים).

כמחצית מתלמידי החינוך המיוחד הם בגילי החינוך היסודי, וכשליש בגילי החינוך העל-יסודי. בחינוך הקדם-יסודי, 44% מתלמידי החינוך המיוחד הם תלמידי שילוב, בחינוך היסודי 67% תלמידי שילוב, ובחינוך העל-יסודי 63% הם תלמידי שילוב.

תלמידי חינוך מיוחד לפי גיל, תשע"ט (2018-19)

בניית כיתות חינוך מיוחד נעשית לפי נוהלי משרד החינוך לבינוי מוסדות חינוך, המטילים על הרשויות המקומיות את האחריות לבקש תקציבים לבניית כיתות בתחומן. בשנים 2012 – 2017 אישר מינהל הפיתוח במשרד החינוך תקציב לבניית 52% מהכיתות שהרשויות המקומיות ביקשו לתקצב, שהן 490 כיתות חינוך מיוחד בסה"כ. בשנת 2018 במסגרת המתווה לרפורמה בחינוך המיוחד תקצב משרד החינוך את בנייתן של 280 כיתות חינוך מיוחד. על פי משרד החינוך, עד שנת 2021 תתקצב בנייתן של 870 כיתות חינוך מיוחד נוספות. במקביל פועל המשרד למתן תמריצים לרשויות מקומיות לבניית מוסדות לחינוך מיוחד ויצירת מהלכי הסדרה שיעודדו ויחייבו רשויות לבנות מוסדות לחינוך מיוחד לפי הצורך.

מוסדות החינוך המיוחד

במערכת החינוך המיוחד היו בשנת הלימודים התשע"ט (2018/19):

2,396 גני ילדים;

385 בתי ספר, ובהם 234 בתי ספר עם כיתות א' עד י"ב, 77 בתי ספר יסודיים ו-74 בתי ספר על-יסודיים;

4,828 כיתות חינוך מיוחד בבתי ספר רגילים, ובהן 3,006 כיתות בבתי ספר יסודיים, 1,246 כיתות בחטיבות ביניים ו-545 כיתות בתיכונים.

.....
בין המוסדות לחינוך מיוחד יש כ-700 גנים וכ-160 בתי ספר לחינוך מיוחד מוכרים שאינם רשמיים המופעלים על ידי עמותות, ארגונים וכדומה. במוסדות אלו לומדים 17,145 תלמידים, ובהם 6,027 תלמידי גני ילדים ו-11,118 תלמידי בתי ספר. חוק חינוך מיוחד, המקנה חינוך חנם לתלמידי חינוך מיוחד, קובע שמוסדות חינוך מיוחד מוכרים שאינם רשמיים יתקצבו במלואם על ידי משרד החינוך כמו מוסדות חינוך רשמיים. בפועל, תקצוב מוסדות חינוך מיוחד מוכרים שאינם רשמיים נמוך מתקצוב מוסדות החינוך המיוחד הרשמיים, בעיקר בשל רפורמת אופק חדש, שהעלתה את שכר המורים בחינוך הרשמי בלבד.

הסוגיה נדונה כמה פעמים בוועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת העשרים. נציגי משרד החינוך אמרו בישיבות הוועדה כי המשרד יפעל להשוות את תקצוב החינוך המיוחד המוכר שאינו רשמי לתקצוב החינוך המיוחד הרשמי. במסגרת דיון בעתירה שהוגשה לבג"ץ בעניין זה הודיע משרד החינוך כי החל משנת הלימודים התש"ף (ספטמבר 2019) תוחל בבתי הספר לחינוך מיוחד מוכרים שאינם רשמיים רפורמת אופק חדש, על פי המלצות צוות בין-משרדי שעסק בנושא זה. ההודעה לא התייחסה לגני ילדים בחינוך המיוחד המוכר שאינו רשמי. בדיון ועדת החינוך ביולי 2019 מסר מנכ"ל משרד החינוך כי המשרד מכיר בזכאות תלמידי גני ילדים בחינוך המיוחד המוכר שאינו רשמי לתקצוב שוויוני בדומה לתלמידי בתי הספר, וכי יפעל בעניין זה מול משרד האוצר על מנת שהדבר יצא אל הפועל בראשית שנת הלימודים תש"ף. נציגי משרד האוצר בדיון לא הבהירו כיצד יתן מענה תקציבי לסוגיה זאת.

שירותים לתלמידי החינוך המיוחד

תלמידי החינוך המיוחד זכאים לשירותים ייחודיים המאפשרים להם ללמוד במערכת החינוך. סוג השירותים והיקפם תלויים בסוג המסגרת של התלמיד, סוג הכיתה (אפיון המוגבלות המרכזי של התלמידים שלהם היא מיעודת), שלב החינוך ורמת התפקוד של התלמיד. בין השירותים הייעודיים לתלמידי החינוך המיוחד:

.....
סייעות בחינוך המיוחד מועסקות על ידי הרשויות המקומיות במימון חלקי או מלא של משרד החינוך. תפקידיהן מוסדרים בחוזר מנכ"ל משרד החינוך, ותנאי העסקתן מוסדרים בהסכמי עבודה קיבוציים. הן אינן מחויבות בהכשרה ייעודית לתפקיד הסייעת, וכל רשות מקומית עשויה לקבוע הסדרים שונים בעניין זה. הצעת חוק סייעות במוסדות חינוך, התשע"ז – 2017, שהוגשה על ידי קבוצת חברי כנסת בכנסת העשרים, ביקשה לקבוע בחוק את תפקידי הסייעת, את תנאי הכשירות לתפקיד ואת ההכשרה המקצועית הדרושה. ההצעה לא הועלתה לדיון במליאת הכנסת.

שירותים לתלמידי מסגרות חינוך מיוחד

שירותים לתלמידי חינוך מיוחד המשולבים בחינוך הרגיל

תוספת שעות תגבור, טיפול וסיוע מקצועי –
לתלמידי חינוך מיוחד המשולבים בחינוך הרגיל.

תלמידים עם מוגבלויות שכיחות זכאים לתגבור מהסל הבית-ספרי ("תקצוב סטטיסטי") בהיקף של 1.8 שעות שבועיות: 1.55 שעות הניתנות לכלל בתי הספר בגין 5.4% מהתלמידים בבית הספר, ועוד 0.3 ש"ש למת"א (מרכז תמיכה יישובי/אזורי).

תלמידים עם מוגבלויות פחות שכיחות זכאים ל-2.7 שעות תגבור, סיוע וטיפול אישיות שבועיות המתקצבות לפי מספר התלמידים המשולבים בכל מוסד.

סייעת משלבת – ככלל זכאים לסייעת תלמידים עם מוגבלויות פחות שכיחות הזכאים גם לשעות תגבור אישיות. ועדת שילוב יכולה לפנות בבקשה לסייעת גם עבור תלמידים עם מוגבלויות אחרות אם יש נסיבות המצדיקות זאת. מספר שעות הסיוע שזכאי להן כל תלמיד תלוי באפיון המוגבלות וברמת התפקוד: רמת תפקוד א', שבה העצמאות רבה יחסית, מזכה בשבע שעות סיוע שבועיות לכל היותר, ורמת תפקוד ד', שבה העצמאות היא המועטה ביותר, מזכה ב-24 עד 30 שעות שילוב.

כיתות קטנות – מספר התלמידים בכיתת חינוך מיוחד מותאם לסוג הכיתה: בין חמישה ל-12 תלמידים בכיתת חינוך מיוחד בבית ספר לחינוך מיוחד, ובין שישה ל-14 תלמידים בכיתת חינוך מיוחד בבית ספר רגיל.

מספר גדול יותר של שעות תקן ויום לימודים ארוך –
מספר שעות התקן בגני חינוך מיוחד הוא בין 27 שעות שבועיות ל-45 שעות שבועיות; בחינוך היסודי והעל-יסודי מספר שעות התקן השבועיות תלוי בשלב החינוך ובסוג הכיתה, ונע בין 30 ל-57 שעות שבועיות. בהתאם לכך נקבע אורך יום הלימודים בגנים ובכיתות של החינוך המיוחד.

טיפולים פרא-רפואיים ממגוון סוגים, לרבות פיזיותרפיה, ריפוי בדיבור, ריפוי בעיסוק ועוד. מספר שעות הטיפול הפרא-רפואי המגיעות לכל תלמיד נע בין 0.9 ל-3.4 שעות שבועיות, בהתאם לסוג המסגרת ולסוג הכיתה. ככלל, מספר שעות הטיפול הפרא-רפואי קטן ככל שהילד גדל. רוב התלמידים הלומדים בכיתות החינוך המיוחד בחינוך הרגיל מטופלים באמצעות סל שעות התגבור הבית-ספרי המיועד לתלמידים משולבים.

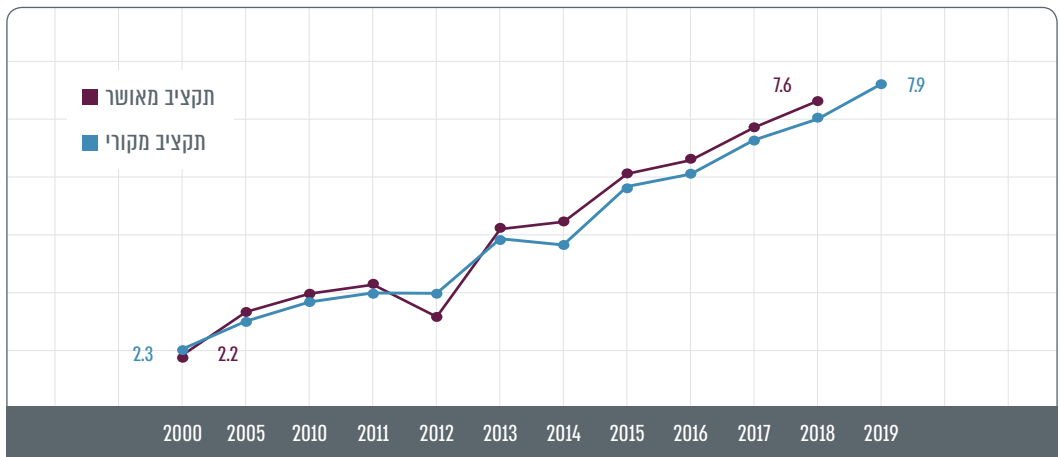
הארכת שנת הלימודים עד 30 ביולי או 15 באוגוסט, ולימודים בזמן חופשות החגים במשך השנה בהתאם לסוג הכיתה ולסוג המסגרת.

סייעת כיתתית – כיתות חינוך מיוחד עשויות להיות זכאיות לסייעת כיתתית בהיקף שבין 24 ל-56 שעות שבועיות. לשם השלמת שעות העבודה של סייעת כיתתית, או בכיתות שבהן אין זכאות לסייעת כיתתית, מועסקות סייעות תגבור. הסייעות מועסקות בכל ימי הלימודים המתקיימים במוסד החינוכי בשנת הלימודים, וכן בכל ימי הפעילות של המוסד החינוכי בחופשת הקיץ ובחופשות החגים.

תקציב החינוך המיוחד

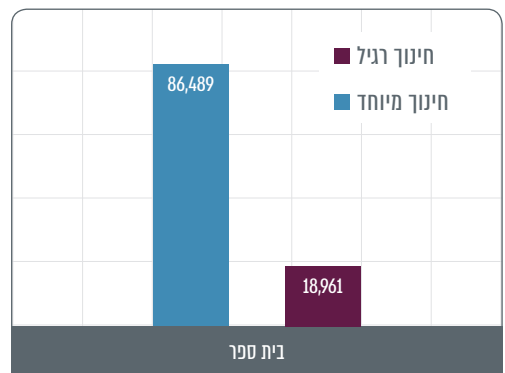
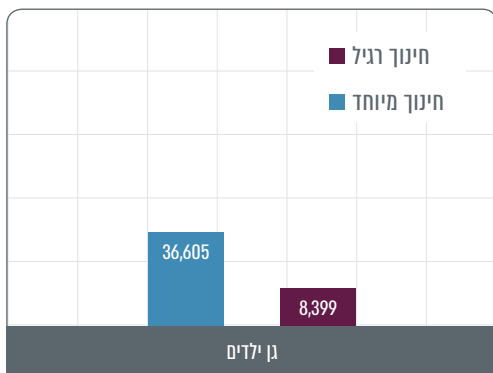
משרד החינוך מקדיש תקציבים ניכרים למימון שירותי חינוך מיוחד לתלמידי מערכת החינוך המיוחד. על פי נתוני משרד החינוך בשנת הלימודים תשע"ט (2018/19) הוקצו לחינוך המיוחד כ-10.7 מיליארד ש"ח בסה"כ. גידול של כ-3.2 מיליארד ש"ח מאז שנת הלימודים תשע"ה (2014/15). בשנת הלימודים תש"פ (2019/20) צפוי תקציב מערכת החינוך המיוחד לעמוד על כ-11.3 מיליארד ש"ח. בתרשים הבא מוצגת התפתחות תקציב תחום החינוך המיוחד בתקציב משרד החינוך מאז שנת 2000. הנתונים בתרשים אינם משקפים את מלוא התקציב המוקצה לחינוך המיוחד שכן הם אינם כוללים משאבים שונים שהמשרד מקדיש לחינוך מיוחד מסעיפים אחרים, דוגמת הסעות בחינוך המיוחד. עם זאת הם מהווים אינדיקציה להתפתחות תקציב החינוך המיוחד בעשורים האחרונים.

תקציב מערכת החינוך המיוחד (מיליארדי שקלים), 2000 – 2019

יש הבדלים משמעותיים בתקצוב תלמידי חינוך מיוחד, הנובעים מסוג המסגרת שבה הם לומדים, מסוג הכיתה ומרמת התפקוד. על פי נתוני משרד החינוך, עלות שנתית ממוצעת לתלמיד במסגרות חינוך מיוחד גדולה פי 4-5 מעלות תלמיד בחינוך הרגיל. השוואה מפורטת בתרשים שלהלן:

עלות לתלמיד במסגרת חינוך מיוחד, תשע"ח (2017/18)

נדגיש כי למסגרות החינוך המיוחד מאפיינים מובנים כגון: מספר קטן של תלמידים בכיתה, מספר גדול של אנשי צוות לתלמיד, יום לימודים ארוך ולימודים בזמן חופשת הקיץ וחלק מחופשות החגים, שמהן נובעת העלות הגבוהה לתלמיד. זאת בנוסף לשירותים ייעודיים לתלמיד חינוך מיוחד במסגרות אלה דוגמת טיפולים כרא-רפואיים.

לעלות תלמיד המשולב במסגרת רגילה יש טווח רחב, והיא תלויה בשירותים שמקבל כל תלמיד: החל מכ-27,600 ש"ח בשנה לתלמיד הזכאי לשעות תגבור מן הסל הבית-ספרי בלבד, ועד לכ-95,000 ש"ח בשנה לתלמיד עם מוגבלות שכיחה פחות הזכאי לשעות תגבור אישיות ולסייעת משלבת. עלות זאת כוללת את שעות ההוראה ואת השירותים הניתנים לכל תלמיד בחינוך הרגיל, בתוספת שירותים ייעודיים לתלמידי החינוך המיוחד המשולבים בחינוך הרגיל.

הסעות תלמידי החינוך המיוחד

רבים מתלמידי החינוך המיוחד נזקקים להסעה למוסדות החינוך ומהם. הסעות תלמידי החינוך המיוחד מוסדרות לפי חוק הסעה בטיחותית לילדים ופעוטות עם מוגבלות, התשנ"ד – 1984, הקובע כי ילד (בן שלוש עד 21) שבשל ליקוי בכושרו הגופני, השכלי, הנפשי או ההתנהגותי אינו מסוגל לנסוע בכוחות עצמו ונזקק להסעה, זכאי להסעה למוסד החינוכי שבו הוא לומד.

בשנת הלימודים תשע"ח (2017/18) הוסעו למסגרות החינוך המיוחד כ-48,795 תלמידי חינוך מיוחד, שהם כ-20% מתלמידי החינוך המיוחד. התקציב הכולל שהקדיש משרד החינוך להסעות תלמידי החינוך המיוחד בשנה זאת היה כ-645 מיליון שקלים – קרוב למחצית מכלל תקציב ההסעות של משרד החינוך.

.....
חוק החינוך המיוחד קובע כי תלמיד עם צרכים מיוחדים זכאי לשירותי חינוך מיוחדים חנים באזור מגוריו. שיבוץ תלמידי חינוך מיוחד במסגרות חינוך מיוחד נעשה על ידי צוות שיבוץ הפועל בכל רשות מקומית. על צוות השיבוץ להפנות את התלמידים למסגרת חינוכית מתאימה, ככל אפשר בתוך הרשות המקומית, או ברשות מקומית אחרת שבה פועלת מסגרת כזאת. על פי נתוני משרד החינוך, כ-30% מתלמידי החינוך המיוחד לומדים במסגרת חינוך מיוחד מחוץ לרשות המקומית שבה הם מתגוררים. מיפוי שנערך בשנת הלימודים תשע"ז (2016/17) מלמד כי 3% מתלמידי גני חינוך מיוחד הוסעו מעל 25 ק"מ בכל יום למוסדות הלימוד שלהם; 6% מתלמידי בתי הספר לחינוך מיוחד הוסעו מעל 35 ק"מ בכל יום. לפי סקר שערך משרד החינוך בקרב הורים לתלמידי חינוך מיוחד, 21% מן התלמידים בגילאי 6 עד 8 נוסעים מעל 45 דקות לבית הספר. שיעור התלמידים המוסעים מעל 45 דקות עולה עד ל-29% מן התלמידים בגיל 16.
.....

בשנת 2017 התקבל תיקון לחוק הסעה בטיחותית לילדים ולפעוטות עם מוגבלות, המעביר מוועדת הכלכלה לוועדת החינוך, התרבות והספורט את הסמכות לאישור התקנות שקובע השר ליישום הזכאות להסעה ולליווי לפי חוק זה. בהמשך לכך דנה הוועדה בתקנות הסעה בטיחותית לילדים ולפעוטות עם מוגבלות (כללים לזכאות להסעה, לליווי ולארגון הסעה), התשע"ח – 2018. התקנות קובעות כמה נושאים הקשורים בהסעות תלמידים, שחלקם היו מוסדרים עד אז בחוזרי מנכ"ל:

- + האחריות והתפקיד של הגורמים השותפים בהסעת תלמידים: הרשות המקומית והמוסד החינוכי;
- + זכאות להסעה, לרבות זכאות של תלמידים המשולבים במסגרות חינוך רגילות;
- + זכאות לליווי בהסעה, כישורי המלווה ותפקידו;

+ כישורי נהגי הסעות ותפקידם;

+ בטיחות בהסעות.

הוועדה אישרה את התקנות בינואר 2019, אולם בשל קשיים שהתגלו לאחר אישורן הן לא פורסמו, וככל הנראה יוגשו מחדש לאישור הוועדה בכנסת הבאה.

במקביל, פסיקת בג"ץ במאי 2019 בעתירה בנושא הסעות תלמידים משולבים במסגרות חינוך רגילות מחייבת את משרד החינוך להסיע תלמידים אלו על פי כללי זכאות דומים לאלו של תלמידי החינוך המיוחד הנפרד וזאת גם בתקופת הביניים עד לכניסתן לתוקף של התקנות המסדירות עניין זה.

תיקון מס' 11 לחוק החינוך המיוחד – הרפורמה בחינוך המיוחד

לאחרונה מקדם משרד החינוך שינוי כולל במערך החינוך המיוחד, ובו כמה מרכיבים:

+ שינויים בעקבות תיקון נרחב לחוק החינוך המיוחד שאושר בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת ביולי 2018 ועבר בקריאה שניה ושלישית. במסגרת התיקון נערכו שינויים בהליך ההשמה בחינוך המיוחד. ועדות ההשמה והשילוב, שבאמצעותן הושמו תלמידים במסגרות חינוך מיוחד או שולבו במסגרות חינוך רגיל, יוחלפו בוועדת זכאות ואפיון בניהול משרד החינוך, שיקבעו את זכאותם של תלמידי חינוך מיוחד לשירותי חינוך מיוחדים, ובצוות רב-מקצועי מטעם בית הספר במוסד חינוך רגיל, שיקבע את סל השירותים לתלמידים משולבים עם מוגבלויות וברמות תפקוד מסוימות. כחלק מהתיקון נקבע בחוק שההורים הם שיחליטו אם ילדם ישובץ כתלמיד משולב במסגרת רגילה או במסגרת לחינוך מיוחד. כן הגדיר התיקון באופן מפורט את השירותים שזכאים להם תלמידי החינוך המיוחד על פי אפיון המוגבלות, רמת התפקוד וסוג המסגרת של התלמיד. התיקון לחוק ייכנס לתוקף בהדרגה: בשלב ראשון, בשנת הלימודים התש"ף (ספטמבר 2019), הוא יוחל במחוז הצפון; בשנת הלימודים שלאחר מכן, התשפ"א (ספטמבר 2020), הוא צפוי לחול על כלל מערכת החינוך המיוחד.

+ הקצאת תקציב של 1.2 מיליארד ש"ח לבינוי כיתות בחינוך המיוחד. התקציב ישמש לבניית 1,150 כיתות חינוך מיוחד בשנים 2018 עד 2021.

+ תוספת משאבים בסך כ-225 מיליון ש"ח לחינוך הרגיל, לצורך חיזוק, הרחבה, והעמקה של פעולות ההשתלבות וההכלה בחינוך הרגיל וחיזוק מסוגלות צוות ההוראה בהתמודדות עם כיתה הטרוגנית. בנוסף על כך, מתן סל שילוב אישי של 2.7 שעות שבועיות לתלמידים ברמת תפקוד נמוכה שסובלים מלקויות למידה והפרעות התנהגותיות רגשיות.

+ תוספת תקני מפקחים לפיקוח על החינוך המיוחד, ותוספת משאבים לליווי הסעות של תלמידים בגני חינוך מיוחד.

.....
הוועדה הציבורית לבדיקת מערכת החינוך המיוחד בראשות השופטת דליה דורנר (ועדת דורנר) הגישה את מסקנותיה לשרת החינוך בשנת 2009. הוועדה המליצה לשנות מן היסוד את תקצוב שירותי החינוך המיוחד ואת מתכונת ההשמה של ילדים עם צרכים מיוחדים. היא סברה כי מן הראוי לעצב הסדר חדש, שבבסיסו שני עקרונות: מתן אפשרות בחירה להורים בדבר המסגרת שבו ילמד ילדם, ותקציב ההולך אחרי הילד – כלומר הקצאת תקציב עבור הילד עם הצרכים המיוחדים על יסוד אפיון הילד נוכח לקותו ואופן תפקודו, והפניית התקציב למסגרת החינוך שאליה יבחרו הוריו לרשום אותו: בית ספר לחינוך מיוחד, כיתה לחינוך מיוחד בבית ספר רגיל או מסגרת חינוך רגילה. משרד החינוך קיבל את המלצות הוועדה והחל ביישומן באמצעות פיילוט בשנת הלימודים (התשע"ב) (ספטמבר 2011). בשנים הראשונות כלל הפיילוט כ-1,500 תלמידים בארבע רשויות מקומיות. על פי

יש להדגיש כי הרפורמה בחינוך המיוחד היא סוגיה שנויה במחלוקת, ויישומה מלווה בביקורת חריפה מצד כמה גורמים, ובהם נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות במשרד המשפטים, ארגוני הורים לילדים עם צרכים מיוחדים, ארגוני מנהלים וארגוני מורים. בין השאר נטען כי שינויי החקיקה לא יתרמו לשיפור שוויון ההזדמנויות ולהגדלת מספרם של התלמידים המשולבים, שכן הם מקבעים את האי-שוויון במשאבים בין תלמידים במסגרות חינוך מיוחד לתלמידים משולבים ולא משפרים במידה מספקת את היכולת של מסגרות החינוך הרגיל לקלוט תלמידים משולבים. לפיכך, לא ניתנת להורים לתלמידי החינוך המיוחד אפשרות בחירה אמיתית בין המסגרות. מנגד מציינים נציגי משרד החינוך כי הרפורמה מגדילה באופן משמעותי את התקציבים לתלמידי החינוך המיוחד, הן במסגרות החינוך המיוחד והן במסגרות החינוך הרגיל, ומגדירה ומסדירה לראשונה בחקיקה את השירותים שתלמידים אלו זכאים להם על פי רמת התפקוד שלהם.

במהלך שנת הלימודים הנוכחית, התשע"ט (2018/19), נערך משרד החינוך ליישום הרפורמה בשנת הלימודים התש"ף (החל מספטמבר 2019) במחוז הצפון באמצעות הקמת צוות מחוזי להובלת הרפורמה בשיתוף רשויות מקומיות; גיוס מפקחים ומדריכים לתפקיד יושבי-ראש ועדות זכאות ואפיון; גיבוש מנגנונים לשיתוף פעולה מול הרשויות המקומיות לקיום הוועדות; ביצוע פעולות הטמעה והדרכה בקרב מפקחים על בתי ספר, צוותי הוראה בבתי הספר והגנים, צוותי מחלקות החינוך ברשויות המקומיות ומנהלי מתי"אות. עד לסוף חודש יוני 2019 היו צפויות להתקיים כ-11,000 ועדות זכאות, ובחודשים שעד תחילת שנת הלימודים נערך המחוז למימוש שירותי החינוך המיוחד ולשיבוץ התלמידים בהתאם להחלטת הוועדה. לצורך ההחלה של החוק במחוז צפון פרסם משרד החינוך, באוקטובר 2018, צו המפרט את רשימת היישובים במחוז שבהם חל החוק מינואר 2019. במקביל נערך המשרד להחלה המלאה של החוק בשנת הלימודים התשפ"א (ספטמבר 2020).

כמו כן, פתח משרד החינוך אתר אינטרנט להיוועצות מקוונת, המבקש לקבל מן הציבור הצעות ותגובות באשר לשילובם של ילדים עם צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל. על פי האתר, ההיוועצות יכולה להתקיים בשתי זירות: אחת להורים, לתלמידים ולנציגי ארגונים, והשנייה לאנשי חינוך. בשלב זה טרם פורסמו באתר תובנות או החלטות כלשהן שהתקבלו כתוצאה מן ההליך.

מקורות

- + אתי וייסבלאי, חינוך לילדים עם צרכים מיוחדים בישראל – נתונים וסוגיות מרכזיות, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 14 בדצמבר 2015.
 - + אתי וייסבלאי, מחסור במסגרות חינוך מיוחד: מיפוי צרכים ומענים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 17 ביוני 2018.
 - + משרד החינוך, אגף א' חינוך מיוחד, כניסה: 7 במאי 2019.
 - + משרד החינוך, במבט רחב – מספרים על החינוך, נתוני שנת הלימודים תשע"ט נכונים ל-17 ביוני 2019.
 - + משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים, מינהל תקשוב ומערכות מידע, שקיפות בחינוך, כניסה: 7 במאי 2019.
 - + משרד החינוך, אתר ההתייעצות, שילוב ילדים (זירה ציבורית), כניסה: 21 ביוני 2019.
 - + דוח הצוות הבין-משרדי להשוואת משאבי ההוראה הנובעים מיישום הרפורמות לתלמידים בבתי הספר לחינוך מיוחד בחינוך המוכר שאינו רשמי, אייר תשע"ט, מאי 2019.
 - + הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל, ילדים עם צרכים מיוחדים בחינוך קדם-יסודי, יסודי ועל-יסודי, שנים שונות.
 - + ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, חוק חינוך מיוחד (תיקון מס' 11), התשע"ח – 2018, פרוטקולים של דיוני הוועדה בחוק, מרץ-יולי 2018.
 - + ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, תשלומי הורים לשנת הלימודים תש"ף, פרוטוקול דיון הוועדה, 7 ביולי 2019.
 - + משרד החינוך, אגף הסעות, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא: הסעות תלמידים בחינוך המיוחד, 3 במרץ 2019.
 - + משרד החינוך, אגף חינוך מיוחד, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא: חינוך מיוחד, 4 באפריל 2019, 17 ביוני 2019.
 - + משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים, מודל תקציבי תלמיד במוסד חנ"מ בהשוואה למסלול שילוב, מצגת לוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, 5 ביולי 2018.
 - + משרד החינוך, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, עמדות הורים כלפי מערכת החינוך בבתי ספר לחינוך מיוחד – שנה"ל תשע"ו, סיון תשע"ח, יוני 2018.
 - + משרד המשפטים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, כניסה: 7 במאי 2019.
 - + משרד האוצר, פיסקלי-דיגיטלי, תחום 2041: חינוך מיוחד, כניסה ב-20 ביולי 2019.
- אנו מודים לעו"ד מירב ישראלי, היועצת המשפטית של ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת על סיועה בהכנת מסמך זה.

